

Providing a Teaching Model of a New Approach to Service Learning in the Elementary School

Elaheh Qasempour Khoshroudi ^{*1}, Erfanh Qasempour Khoshroudi ², Aezam Mansoori Farahani ³

1 PhD in Curriculum Planning

2 PhD in Curriculum Planning

3 Master of Sociology

* **Corresponding author:** PhD in Curriculum Planning

Received: 2020-07-24

Accepted: 2020-07-24

Abstract

The present study aims to provide a new approach to service learning teaching of elementary courses. The research has been formed using qualitative research methods in order to answer three basic questions. The first question to explain the basics of service-oriented curriculum has been answered using the documentary-inferential research method. In the following, the basic elements of the service-oriented curriculum including objectives, content, teaching-learning approaches and evaluation are explained using semi-structured interviews and data analysis. Finally, using the theoretical research method, the proposed service-oriented curriculum model is designed.

Keywords: Pattern, Curriculum, Service Learning, Teaching methods, Elementary

ارائه الگوی تدریس رویکرد نوین خدمات محوری در دوره ابتدایی

الهه قاسم پور خوشرودی^{۱*}، عرفانه قاسم پور خوشرودی^۲، اعظم منصوره فراهانی^۳

^۱ دکتری برنامه ریزی درسی

^۲ دکتری برنامه ریزی درسی

^۳ کارشناس ارشد جامعه شناسی

* نویسنده مسئول: دکتری برنامه ریزی درسی

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۰۵/۰۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۵/۰۳

چکیده

پژوهش حاضر درصدد بوده است که رویکرد نوین خدمات محوری در تدریس دروس ابتدایی را ارائه دهد. پژوهش با استفاده از روش‌های پژوهش کیفی در راستای پاسخگویی به سه سوال اساسی شکل گرفته است. سوال اول مبنی بر تبیین مبانی برنامه درسی خدمات محور با استفاده از روش پژوهش اسنادی-استنتاجی پاسخ داده شده است. در ادامه، عناصر اساسی برنامه درسی خدمات محور شامل اهداف، محتوا، رویکردهای یاددهی-یادگیری و ارزشیابی با استفاده از مصاحبه نیمه ساختار یافته و تحلیل داده‌های حاصل تبیین شده است. در نهایت با بهره‌گیری از روش پژوهش نظریه‌ای، الگوی پیشنهادی برنامه درسی خدمات محور طراحی شده است

واژگان کلیدی: الگو، برنامه درسی، یادگیری خدمات محور، روش تدریس، ابتدایی

تمامی حقوق نشر برای فصلنامه رویکردی نو در علوم تربیتی محفوظ است.

مقدمه

بسیار تکنیک‌های یادگیری تجربی است که به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد تا آنچه را که در مدرسه آموخته‌اند را عملی سازند [۳]. نوشته‌های ویگوتسکی دو موضوع اصلی را شامل می‌شود: (۱) این ادعا که عملکرد ذهنی سطح بالاتر در فرد از زندگی اجتماعی حاصل می‌شود؛ و (۲) این ادعا که کنش انسان در هر دو سطح اجتماعی و فردی، بوسیله ابزار و نشانه‌ها تعدیل می‌شود. [۴]. براون، کالینز و دوگود [۵] (۱۹۸۹) نیز بر مبنای دیدگاه ویگوتسکی نشان داده‌اند که دانش نیز نمی‌تواند مستقل از محیط یا موقعیتی باشد که در آن یاد گرفته می‌شود. فعالیت‌ها و موقعیت‌ها بخش‌های ضروری یادگیری و شناخت هستند و ما باید "یادگیری را در فعالیت قرار داریم و ساختار اجتماعی و فیزیکی موقعیت را هدفمندانه مورد بهره‌برداری قرار دهیم". چوی و هانافین [۶] (۱۹۹۵) توضیح می‌دهند که درک و فهم

پیچیدگی‌های دنیای مدرن در سراسر جهان به این ضرورت اشاره دارد که تعلیم و تربیت دانش‌آموزان در دروس مختلف نیازمند یادگیری عملی است. یادگیری خدمات محور فرصتی برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا در مورد مشکلات اجتماعی و مسائل جامعه و چالش‌هایی که مواجه خواهند شد، ادارکات و پیش‌فرض‌هایی را کسب کنند [۱]. محققان مطالعه یادگیری خدمات محور را به عنوان یک روش آموزش در دهه ۱۹۹۰ آغاز نموده‌اند، اندرسون [۲] (۱۹۹۸) به یادگیری خدمات محور را به عنوان روشی برای حل مشکلات جامعه اشاره می‌کند که افراد از طریق مشارکت سیستماتیک در فعالیت‌های خدماتی، محتویات دروس آموخته شده را در پاسخگویی به مسائل به کار می‌گیرند. بنابراین یادگیری خدمات محور یکی از نمونه‌های

در طول قرن گذشته، آموزش ابتدایی به طور مداوم مرزهای خود را گسترش داده است. بسیاری از مؤسسات آموزش ابتدایی به صراحت از مشارکت مدنی را در بیانیه مأموریت خود، نشان از تعهد خود برای آماده شدن دانش آموزان برای شهروندی نام برده اند [۱۴].

بنابراین پژوهش حاضر به دنبال ارائه الگوی پیشنهادی برنامه درسی خدمات محور برای اجرا در آموزش ابتدایی است. هدف پژوهش حاضر تبیین عنصر های اساسی برنامه درسی خدمت محور است که از طریق آن آگاهی اجتماعی دانش آموزان افزایش بیاید. در این پژوهش چهار عنصر؛ هدف، محتوا، رویکرد های راهبرد یاددهی و یادگیری و ارزشیابی تبیین شده است. در این پژوهش یادگیری خدمات محور اشاره به بعد خدماتی برنامه های مدارس دارد که بر اهمیت تجارب یادگیری عملی به دست آمده از خدمت به جامعه تاکید دارد. این نگاه به یادگیری خدمات محور "تفکر از طریق یادگیری خدمات محور درباره سیاست های تحول آموزش ابتدایی و جامعه" توسط باتین^۶ (۲۰۰۳) [۱۵] ارائه شده است.

سوالات پژوهش

الف. مبانی اجتماعی برنامه درسی خدمات محور چه خواهد بود؟
ب. چهار عنصر اساسی برنامه درسی خدمات محور (اهداف، محتوا، راهبردهای یاددهی_یادگیری) چه خواهند بود؟
ج. الگوی پیشنهادی برنامه درسی خدمات محور چگونه خواهد بود؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر به دنبال تبیین مبانی، عناصر و تدوین الگوی پیشنهادی برنامه درسی خدمات محور در آموزش ابتدایی از روش های پژوهش کیفی متعدد در پاسخگویی به سوالات پژوهش بهره برده است. پژوهش حاضر با استفاده از نمونه گیری هدفمند به کشف، درک و به دست آوردن بینش در مورد پدیده مورد مطالعه، در اینجا تبیین عنصر های برنامه درسی یادگیری خدمات محور برای دانش آموزان پرداخته است. در ارتباط با استخراج عنصر های مطلوب از متن مصاحبه ها، جامعه ی پژوهش را متخصصان در رشته برنامه ریزی درسی و روانشناسی تربیتی تشکیل داد روش نمونه گیری هدفمند تا رسیدن به اشباع نظری بود. بدین ترتیب ۲۰ نفر از اساتیدی که سابقه بیش از ده سال داشتند در تحقیق شرکت داده شدند. روش گردآوری داده ها در این پژوهش به صورت یک سیکل چرخشی (شکل شماره ۱) صورت گرفته است. در مرحله اول، سوالاتی در فرمت نیمه ساختار یافته، به منظور گردآوری داده

نمی‌تواند از زمینه‌ای که در آن رخ می‌دهد جدا شود و بر اهمیت یادگیری در حوزه‌های زندگی واقعی تاکید دارد. آنها نشان می دهند که دانش توسط تعبیه مفاهیم در تجربیات معتبر و ایجاد فرصتی برای یادگیرنده در تعامل با شرایط زندگی واقعی به دست می آید.

بولون و پری^۴ (۲۰۰۹) [۷] هم تاثیر کاربرد رویکرد یادگیری خدمات محور را از نگاه مدارس مورد مطالعه قرار دادند از نگاه شرکت کنندگان در این مطالعه کاربرد این الگو نه تنها زمینه یادگیری معنی دار و واقعی را به همراه دارد بلکه در کنار آن ایجاد حس مسئولیت پذیری و وابستگی متقابل، حس نوع دوستی، پیامدهای عاطفی و اجتماعی را نیز در فراگیران تقویت می کند.

براساس پژوهش های انجام شده می توان به صراحت بیان نمود که این شیوه یادگیری دارای مزایایی از قبیل : تلفیق تئوری، عمل ، افزایش درک دانش آموزان در زمینه رشته تحصیلی خود و ارتباط آن با جهان واقعی، توسعه مهارت های زندگی، تغییر نقش مدرس به عنوان یک تسهیل گر است. بنابراین، یادگیری خدمات محور توانایی فراگیر را از طریق یادگیری فعال و مشارکتی، مشغولیت در جامعه، خودکارآمدی^۵ ، تفکرانتقادی و قرارگیری در موقعیت های متضاد در زندگی واقعی، ارتقای دهنده [۸]. در این فن تعلیم، فراگیران دانش نظری رادر موقعیتهای دنیای واقعی به کارگرفته و بین تجربیات خدماتی و محتوای درسی از طریق فعالیتها، تکالیف، تفکرمنطقی، بحث، آزمایش و تمرین ارتباط برقراری کنند [۹]. فراگیران بامشارکت فعال در تجربیات خدماتی مدارس یافته پیشرفت می کنند و مهارتهای فردی واجتماعی، مسئولیت پذیری اجتماعی و مهارتهای حل مساله در آنان پرورش می یابد. این روش موجب یادگیری مداوم ، افزایش مهارت های علمی فراگیران، ایجاد فرصت شغلی برای آنان می شود [۱۰].

آموزش در واقع تغییر نگرش و مهارت افراد است. امروزه فراگیران باید بتوانند توانمند در بکار گیری اثر بخش و خلاق مهارت ها و صلاحیت ها در موقعیت های جدید در جهان پیچیده ای که مرتبا در حال تغییر است برخوردار باشند [۱۱] در نهایت، پژوهش حاضر معتقد است که رویکرد یادگیری خدمات محور می تواند ایجاد سودمندی و کارآمدی و ایجاد توان مواجهه با مشکلات اجتماعی و حل مسئله را به وجود می آورد از طرفی این روش منافی را نیز برای آموزش ابتدایی به همراه دارد که از جمله آنها می توان تربیت دانش آموزانی با انگیزه ، اشتغال در امور مهم و معنی دار ، ایجاد محیط یادگیری مشارکتی ، جو تصمیم گیری مشارکتی اشاره نمود [۱۲، ۱۳]

فراگیران و رشد قوای عقلانی آنها دارد. تا بتوانند با بکار گرفته شدن در پروژه‌های خدمات اجتماعی هماهنگ بین موسسات آموزشی و جامعه تجربه درسی خود را به کار ببرند و اینکه روی فعالیت اجتماعی خود بیاندیشند. با توجه به این رویکرد کارآموزی موجب می‌شود فراگیران با تحلیل و تفکر و فهم بهتر در حل مسائل جامعه خود مشارکت داشته باشند [۲۰].

۳- تغییر اجتماعی: با توجه به این رویکرد برنامه درسی مبتنی بر خدمات محور با استخراج اهداف و محتوای برنامه درسی از طریق تجزیه و تحلیل جامعه باید به دنبال تجدید ساختار در جامعه، ارائه خدمات به جامعه و رفع نیازهای اجتماعی باشد. رویکرد تغییر اجتماعی خود سه بخش بازسازی اجتماعی، آموزش سواد اجتماعی و کنش اجتماعی دارد. که تاثیر آنها را بر برنامه درسی مبتنی بر خدمات محور بیان میکنیم [۲۱].

رویکرد بازسازی اجتماعی: فراگیران باید برای ایجاد تغییر و تحول در جامعه ایفای نقش کنند. پس الگوی برنامه درسی خدمات محوراز طریق بالابردن شعور و آگاهی انتقادی در فراگیران باید مبتنی بر کارکرد و فعالیت اجتماعی باشد. تا آنان با حقوق و وظایف کار خود آشنا شوند و آن را به کار ببندند و با شناسایی مسائل و مشکلات و ناهنجاری های اجتماعی از طریق فعالیت عملی در جامعه سعی در تغییر جامعه داشته باشند [۲۲].

آموزش سواد اجتماعی: لازمه داشتن سواد اجتماعی داشتن افراد آگاه بر حقوق خود و دیگران، آگاه نسبت به وضع اجتماعی و سیاسی جامعه، فعال و مسئولیت پذیر است. برنامه درسی مبتنی بر خدمات محور باید طوری طراحی و اجرا شود که ابتدا مربیان خود بردبار، گشوده و نقاد باشند به تفاوت در ایده ها و مواضع احترام بگذارند. سپس فراگیران نیز نحوه یادگیری را بیاموزند، دلایل و چرایی محتوای برنامه درسی را درک کنند مسائلی که مسلم و بدیهی است را به چالش بکشند [۲۳].

کنش اجتماعی: کنش اجتماعی در برنامه درسی شرکت فراگیران در سطح جامعه محلی است. شخصیت فرد در این فعالیت ها و تجارب و کنش های اجتماعی شکل میگیرد. طبق نظر نیومن این به قابلیت زیست محیطی فراگیر برمی گردد. اینکه آنان باید توان اثر گذاری در موضوعات و مسائل اخلاقی از قبیل (مسائل محیط زیست، حقوق مدنی، بهره کشی اقتصادی...) را داشته باشند. این هدف در برنامه درسی خود شامل سه پروژه کاوشگرانه، خدمات داوطلبانه و اقدامات اجتماعی است [۲۴].

های مرتبط با سوال ها مستقیم و غیر مستقیم از شرکت کنندگان پرسیده شده است. سپس داده های حاصل مورد بررسی اولیه قرار گرفت و مضمون های ابتدایی استخراج شده است. سپس جهت روشن سازی برخی مفاهیم و مضامین مصاحبه تعقیبی با برخی از شرکت کنندگان انجام شد. پس از تمام مصاحبه ها، و تمام مصاحبه ها پیاده سازی شد و مورد تجزیه تحلیل و کد گذاری قرار گرفت.

در نهایت، برای طراحی مدل مفهومی نیز با استفاده از روش پژوهش نظریه‌ای^۷ بر اساس اطلاعات جمع آوری شده به طراحی الگوی پیشنهادی برنامه درسی خدمات محور پرداخته شد. هدف پژوهش نظریه‌ای، خلق چارچوب‌ها یا طرحواره‌های مفهومی است که ماهیت اساسی و ساختار پدیده‌های برنامه درسی را روشن می‌سازد. پژوهشگران و متخصصان برنامه درسی با استفاده از روش پژوهش نظریه‌ای می‌توانند ماهیت برنامه درسی را شفافیت بخشند [۱۶]. چارچوب مورد استفاده در این پژوهش، الگوی برنامه درسی تایلر^۸ (۱۹۹۱) است. دانش برنامه ریزی درسی به صورت رسمی تقریباً از زمان تایلر (۱۹۴۹) [۱۷] مشتمل بر یک چرخه خطی و با چند مولفه اساسی مطرح شده که در آن پایان این چرخه، به معنی اتمام کار برنامه ریزی درسی است. تعداد مولفه‌های این چرخه در نظام‌های برنامه ریزی درسی گوناگون بین چهار تا نه مولفه در تغییر است. اما اگر بخواهیم به چهار مولفه اساسی آن بپردازیم عبارتند از: تعیین هدف، محتوا، انتخاب الگوهای یاددهی- یادگیری و ارزشیابی.

یافته های پژوهش:

الف- مبانی اجتماعی الگوی تدریس خدمات محور

مبانی اجتماعی:

برنامه درسی باید تاکید بر تجربه اجتماعی فراگیران داشته باشد و تلاش شود تا متناسب با این هدف تدوین شود. مبانی اجتماعی سه رویکرد فرعی دارد که نقش گوناگونی می‌تواند بر برنامه درسی داشته باشد [۱۸].

۱- انتقال فرهنگی: با توجه به مبانی اجتماعی رویکرد انتقال فرهنگی باید زمینه ی رشد ارزشها و رفتارهایی که برای یک شهروند آگاه لازم است در فراگیران فراهم گردد. باورها، آگاهی و احترام به خود و اعتماد به نفس و مسئولیت اجتماعی و حس توجه به دیگران از دستاوردهایی است که با طراحی و اجرای صحیح این رویکرد به یادگیری می‌بایست تحقق یابند [۱۹]

۲- شهروندی دموکراتیک: رویکرد شهروندی دموکراتیک تاکید بر تفکر انتقادی، تحلیل ارزشها، مهارتهای فرایند گروهی

رویکرد انتقال فرهنگی	انتقال ارزشها و اخلاقیات پذیرفته شده جامعه
رویکرد شهروندی دموکراتیک	≠ تاکید بر تفکر انتقادی ≠ ایجاد توان تحلیل ارزشها ≠ ایجاد مهارتهای گفتگو و مفاهمه ≠ فراهم نمودن زمینه ی رشد قوای عقلانی در فراگیران ≠ ایجاد استقلال در تفکر فراگیران
رویکرد تغییر اجتماعی	≠ برنامه درسی مبتنی بر خدمات محور برای ایجاد تغییر و تحول در جامعه ≠ آشنا شدن فراگیران با حقوق و وظایف در کارورزی و خدمات خود ≠ بالا بردن شعور و آگاهی انتقادی مبتنی بر کارکرد و فعالیت اجتماعی در فراگیران ≠ شناسایی مسائل و مشکلات و ناهنجاری ها توسط فراگیران برای تغییر در جامعه
	≠ آموزش نحوه یادگیری توسط فراگیران ≠ درک کردن دلایل و چرایی محتوای برنامه درسی توسط فراگیران ≠ مربیان بردبار، گشوده و نقاد ≠ به چالش کشیدن مسائل بدیهی و مسلم توسط فراگیران ≠ احترام گذاشتن به اطلاعات و فرهنگ عموم و توده مردم
کنش اجتماعی	≠ شرکت فراگیران در سطح جامعه محلی برای کارورزی و خدمات رسانی ≠ شکل گیری شخصیت افراد در این کنش ها و تجارب ≠ ایجاد قابلیت زیست محیطی در فراگیر ≠ توان اثرگذاری و تغییر در موضوعات و مسائل (اخلاقی، حقوق محیط زیست، اقتصادی.....)

ب-شناسایی سطح مطلوب عناصر اهداف ، محتوا ،

راهبرد یاددهی-یادگیری، ارزشیابی

اهداف

≠ داده های حاصل از تحلیل متن مصاحبه

- در ورود به بحث تبیین و روشن بخشی اهداف برنامه درسی خدمات محور در سطح آموزش ابتدایی ، بسیاری از مشارکت کنندگان متفق النظر بودند که این رویکرد بیشتر فرآیند محور است تا نتیجه محور؛ بنابراین آن ها اذعان نمودند که
- هدف های درسی در طراحی این الگویی ستون فقرات آن را تشکیل می دهند.
- هدف اصلی، ایجاد بستری است که می تواند موجب فعالیت خدمات محوری در دانش آموزان شود.
- هدف این رویکرد عملی سازی آنچه است که دانش آموزان در مدارس یاد گرفته اند. اهداف این الگو باید موجبات مهارت آموزی را در دانش آموزان به وجود آورد.
- این الگوی تدریس باید فراگیران را در درک درست اهداف دروس باری رساند.
- با بکار بردن درست اهداف در ارائه الگو تمامی عناصر دیگر جهت مشخصی می یابند.

- اهداف این الگو باید حین انجام فعالیت اجتماعی خدمات محور دانش آموزان تمام اهداف مورد نظر دیگر را پوشش دهد.
- اهداف این الگو باید موجب تقویت مهارت های ارتباطی، مسئولیت مدنی، شایستگی شغلی و تعهد کاری در دانش آموزان شود.

- اهداف الگو باید در جهت افزایش حس مسئولیت پذیری فراگیران در انجام فعالیت عملی در مدارس باشد.
- اهداف این رویکرد خدمت، فعالیت و کاربرد دانش آموخته شده در محیط های متنوع و گاهی محروم جامعه باشد.
- این رویکرد کمک می کند افراد باورها و هویت شکل گرفته شده در محیط های آموزشی را در محیط های عملی مورد سنجش قرار دهند؛ بنابراین ممکن است ارزش ها و باور ها و هویت حرفه ای خود را تغییر دهند و یا تثبیت کنند.

≠ بررسی ماهیت نظری عنصر هدف:

- براساس آنچه که داده های مصاحبه روشن نموده اند، در رویکرد خدمات محور برای کار عملی خدماتی هدف ها کلی تر و اساسی تر انتخاب می شوند. این اهداف با توجه به مواد درسی متفاوت قابلیت جزئی تر شدن و عملیاتی تر شدن را دارا هستند. کنشگران برنامه درسی از قبیل اساتید، دانش آموزان ، کنشگران مدارس هستند که تبیین کننده اهداف جزئی خواهند بود. اما

- محتوای مطالب درسی در این الگو می تواند موجب کمک به دانش آموزان برای استفاده بهتر از محیط اجتماعی شود.

- بررسی ماهیت نظری عنصر محتوا:

همانطور که داده های مصاحبه قابل استنباط است محتوای برنامه درسی همانند اهداف خدمات محور متناسب با موضوعات و مواد درسی متنوع متفاوت خواهد بود. با این حال محتوای برنامه درسی خدمات محور براساس نظر مشترک مصاحبه شوندهگان مبتنی بر انتقال دانش و مهارت و منطبق بر نیاز جامعه باشد و موجب تعلیم فراگیران و آماده ساختن آنان برای خدمت رساندن در جامعه، بهبود درک بهتری از دانش، افزایش مهارت و کاربرد دانش در عمل شود. فعالیت عملی خدماتی در واقع مکمل و تقویت کننده محتوای دروس نظری است و موجب می شود دانش آموزان محتوای نظری آموخته شده را عملاً به کار گیرند. در واقع محتوای برنامه درسی خدمات محور، شکلی عینی و تجربی محتوای نظری و مفهومی در مدارس خواهد بود. آموزش خدمات محور بیانگر اینست که علاوه بر آموزش محتوای نظری به محتوای عملی و مهارت آموزش دانش آموزان نیز توجه شود. دانش آموزان برای درک بهتر محتوای نظری بهتر است ملزم به انجام فعالیت خدماتی باشند.

داده های مربوط به راهبردهای یادگیری

داده های حاصل از مصاحبه
- دانش آموزان اطلاعات دقیق در مورد یادگیری خدمات محور دریافت می کنند
- دانش آموزان به اهداف یادگیری خدمات محور آشنا شوند.
- دانش آموزان در مورد اهداف و رویکرد یادگیری خدمات محور و مسئولیت های آنان در مدارس گفتگو کنند.
- دانش آموزان طی جلساتی در مورد تجربیات خدمت خود در مدارس گفتگو کنند و تجربیات خود را به اشتراک بگذارند.
- جلساتی هم برگزار شود تا دانش آموزان سناریو ها و داستان های خود در مورد ارتباط تئوری و عمل بیان کنند
- دانش آموزان روایت های خود را از تجربیات حاصله از شرکت در فعالیت ها در قالب داستان هایی بیان کنند.

≠ بررسی ماهیت نظری عنصر راهبرد یاددهی و یادگیری:

مهم ترین راهبرد یاددهی و یادگیری در رویکرد خدمات محور، بحث و گفتگو^۱ و تامل^۲ در مورد تجربه ها است. نکته مورد توجه در این بخش، اهمیت گفتگو و تامل در مورد فعالیت های واقعی است که در مدارس ارائه می شود و دانش آموزان به تجربه آن می پردازند. می توان گفت که مصاحبه شوندهگان به دو مرحله از تامل اشاره داشته اند؛ مرحله پیش از حضور دانش

غایت های برنامه درسی رویکرد خدمات محور براساس آنچه که داده های مصاحبه نشان داده است، ایجاد نگرش وسیع تری از اهداف دروس مدارس در عمل و فعالیت است. در این راستا اهداف یادگیری دیگری نیز استخراج شده است که از قبیل: افزایش و عمق بخشی به یادگیری دانش آموزان به وسیله پیوستن تئوری با تجربه و تفکر با عمل، توسعه مهارت های شهروندی و مدنی دانش آموزان همانند ایجاد روحیه همکاری و مشارکت، تفکر انتقادی،... مشارکت داوطلبانه و مشتاقانه، و توانایی مقابله یا پاسخ به چالش های اجتماعی، ناکارآمدی ها و ناعادالتی های آن. اگرچه این غایت ها جنبه آرمانی دارند و لازم است مقصود از انجام کار عملی خدماتی به طور دقیق تر بیان شود. اما بیان روشن آنچه که از دانش آموزان انتظار می رود در جریان فعالیت خدماتی یاد بگیرند، بدون مشخص شدن اهداف کلی و دقیق دوره فعالیت عملی خدماتی امکان پذیر نخواهد بود.

محتوا

≠ داده های حاصل از تحلیل متن مصاحبه

- برای تحقق اهداف دروس مدارس از طریق این الگو نیاز به محتوای مناسب با اهداف داریم.
- انتخاب محتوای مناسب در این الگو ضروری است زیرا پوشش دهنده و به ثمر رساننده اهداف است.
- این الگو باید دانش آموزان را در درک محتوا یاری رساند.
- این الگو باید دانش آموزان را در بکارگیری محتوا در فعالیت عملی یاری رساند.
- این الگو می تواند موجب عینی سازی محتوای نظری دروس مدارس شود.
- در این رویکرد باید بین محتوا و انجام فعالیت خدماتی در مدارس هماهنگی در نظر گرفته شود.
- محتوا در این الگو می تواند فعالیت هایی باشد که دانش آموزان در مدارس مربوطه به خدمت آن مشغول می شوند.
- محتوای الگوی تدریس مبتنی بر رویکرد خدمات محور باید موجب یادگیری مادام العمر دانش آموزان شود.
- محتوا باید با فعالیت خدمات محوری و مطالب دروس مدارس مرتبط باشد.
- با توجه به محتوا می توان فعالیت خدماتی دانش آموزان را در مدارس معنی دار کرد.
- محتوای درسی در این رویکرد منجر به انجام فعالیت واقعی مدارس اجتماع می شود.
- محتوای باید موجب بدست آمدن تجربه واقعی و عینی از دروس شود.

≠ بررسی ماهیت نظری عنصر ارزشیابی:

بخشی از فرایند ارزشیابی نهایی دانش آموزان از فعالیت عملی آنها انجام می‌گیرد. ارزیابی از فعالیت خدماتی به دو صورت است، بازخورد مستقیم از دانش آموزان و بازخورد فعالیت خدماتی دانش آموزان از مدارس اجتماعی همکار. در بخش ارزیابی از فعالیت عملی یا خدماتی یکی از کمک‌های استاد به دانش آموزان واداشتن آنها به خود ارزیابی یا خود سنجی در مرحله دوم تامل است. در این مرحله دانش آموزان به بررسی و ارزیابی عملکرد و فعالیت خدماتی خود و سایرین می‌پردازند و نتیجه ارزیابی خود را در قالب داستان‌ها و یادداشت‌هایی ارائه می‌دهند. ارائه چارچوب و چک لیست عملکرد دانش آموزان در فعالیت خدمات محور نیز ضروری خواهد بود تا مدارس نیز به ارزیابی دانش آموزان در حین خدمت بپردازند.

ج. الگوی پیشنهادی برنامه درسی یادگیری خدمات

محور

پژوهش حاضر با مصاحبه با متخصصان برنامه درسی و روانشناسی، الگوی پیشنهادی برنامه درسی یادگیری خدمات محور را به منظور دستیابی به اهدافی چون کمک به بهبود مستمر کیفیت آموزش و کارعملی در آموزش ابتدایی، حصول اطمینان از دستیابی دانش‌آموختگان به استانداردهای حرفه‌ای تعیین شده، ترویج عدالت، دسترسی و فرصت‌های آموزشی برای دانش‌آموزان و ترغیب و تشویق محیط مدارس برای ترفیع کیفیت یاددهی-یادگیری در شکل شماره (۲) ارائه شده است.

الگوی پیشنهادی از دو بخش؛ حوزه‌های مطالعاتی مرتبط با برنامه درسی و عناصر اصلی برنامه درسی تشکیل شده است. در بخش اول که پایه و اساس الگو است، سه حوزه مطالعاتی مرتبط با برنامه درسی؛ مبانی فلسفی، مبانی جامعه‌شناختی و مبانی روانشناختی برنامه درسی یادگیری خدمات محور بیان شده است. در بخش بعدی چهار عنصر اصلی برنامه درسی شامل اهداف، محتوا، راهبردهای یاددهی-یادگیری و روش‌های ارزشیابی در قالب الگو برنامه درسی تابلو ارائه شده است. این الگو با رجوع به مبانی فلسفی، اجتماعی و روانشناختی، اهداف غایی برنامه درسی خدمات محور را از قبیل ایجاد یادگیری عمیق و معنی‌دار، تلفیق تئوری و عمل، توسعه مهارت‌های شهروندی و مدنی و توانایی پاسخ به چالش‌های پیچیده جامعه را نشان می‌دهد. در مرحله بعدی، نشان داده شده است که محتوا برنامه درسی خدمات محور از تلفیق محتوای نظری، عملی و استانداردهای مواد درسی تبیین شده است. در تدوین محتوا برنامه درسی خدمات محور ضروری است که هماهنگی بین محتوا و فعالیت‌های خدماتی در

آموزان در مدارس و تجربه فعالیت‌های خدمت محور و مرحله بعد از رویارویی با تجربه واقعی خدمات محور؛ اولی با هدف آشنایی دانش‌آموزان با برنامه و درک اهداف و رویکرد برنامه و دومی با هدف تبیین تعمیق درک و دانش حاصله دانش‌آموزان از حضور در مدارس صورت می‌گیرد. مرحله اول، در قالب جلسات بحث و گفتگو شکل می‌گیرد به دانش‌آموزان کمک می‌کند با اهداف برنامه دوره خدمات محور ارتباط برقرار کنند، به کاوش در مورد جامعه مورد هدف بپردازند، درک درستی از گروهی که با آنان تعامل خواهند کرد و مسئولیت و وظایف خود بیابند. در مرحله دوم تامل، آنان به بررسی شکاف‌های موجود بین تئوری و عمل، چالش‌های مواجهه شده در جامعه عمل، بازنگری در نگرش‌های درست و نادرست موجود از عرصه عمل کمک می‌کند تا دانش‌آموزان ارتباط برقرار کردن با برنامه درسی دوره، اما همچنین یک وسیله‌ای برای اطمینان از اینکه دانش‌آموزان در حقیقت از طریق آموزش خدمات خود از طریق داستان‌ها، روایت‌ها و اجرای سناریو‌ها بپردازند.

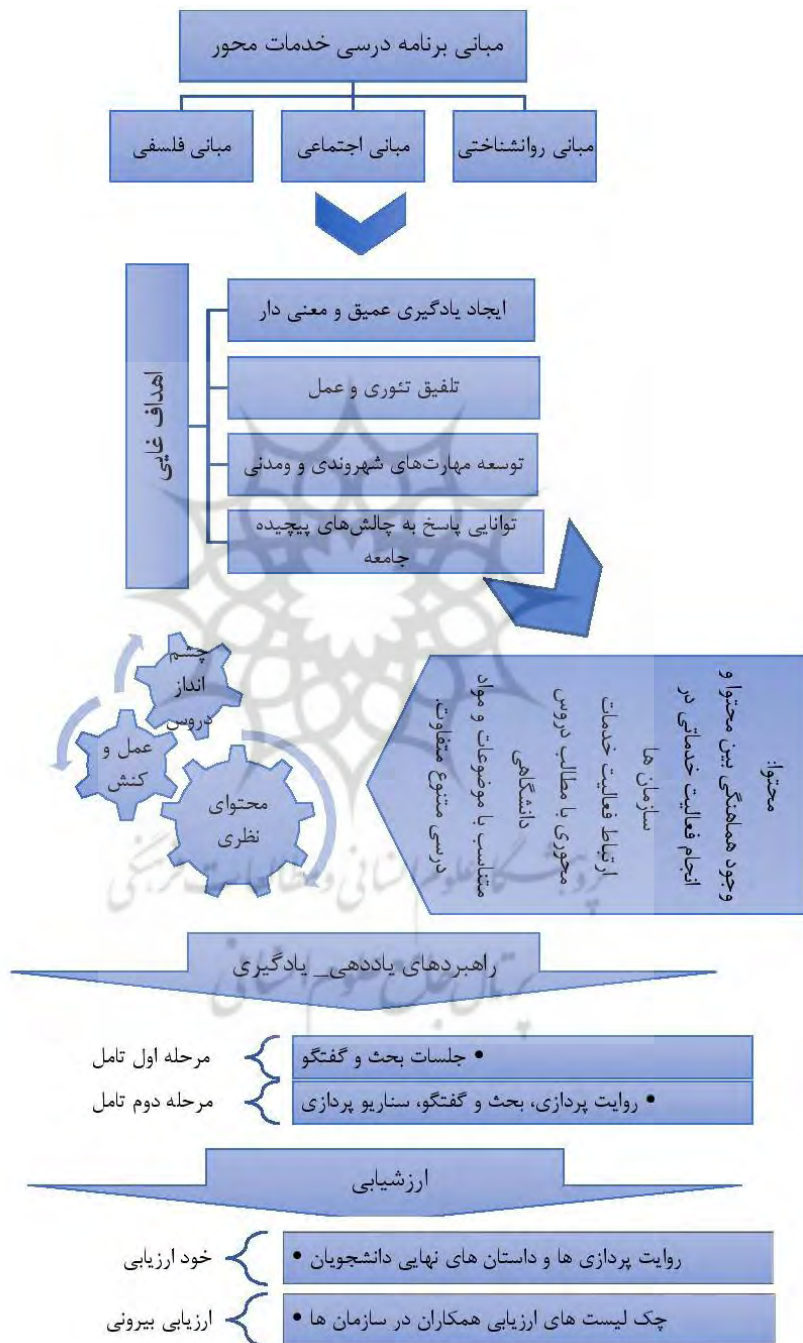
ارزشیابی

≠ داده‌های حاصل از تحلیل متن مصاحبه‌ها

- ارزشیابی را باید به عنوان یک عنصر ضروری در الگوی تدریس مبتنی بر رویکرد خدمات محور در نظر گرفت.
- ارزشیابی عنصری ضروری در طراحی این الگو است زیرا میزان ارتباط مناسب بین یادگیری خدمات محور و یادگیری درس‌های مدارس را نشان می‌دهد.
- در پایان برنامه، دانش‌آموزان تامل‌های خود را در قالب نوشتاری در پاسخ به سوالات نظیر به تصویر کشیدند: چه چیزی را دیدم؟ چه احساسی در مورد آن داشتم؟ چطور چیزها متفاوت هستند؟ چگونه از این دانش جدید استفاده کنم؟
- ارزیابی مدارس از عملکرد دانش‌آموزان بخشی از فرآیند ارزشیابی خواهد بود.
- ارزشیابی به دانش‌آموزان کمک می‌کند معنای تجربه مشارکت اجتماعی خود را درک کنند.
- ارزشیابی موجب می‌شود تا دانش‌آموزان بین آنچه از محیط اجتماعی آموختند با کلاس درس خود پیوند برقرار کنند.
- فرصتی است برای دانش‌آموزان تا فرضیه‌ها و ارزش‌های خود از فعالیت خدماتی در مدارس را مورد بررسی و سوال قرار دهند.
- موجب می‌شود دانش‌آموزان به تاثیرات و پیامدهای کار و فعالیت خدمات محور خود در جامعه توجه کنند.
- موجب انتقاد دانش‌آموزان به ارزشها و اعتقادات خودشان می‌شود.

آن را فراهم می کند که دانش آموزان در مورد تجربیات خود در قالب بحث و گفتگو، روایت پردازی و سناریو سازی تامل کنند. در مرحله آخر این الگو، روش های ارزشیابی روشن شده است که به دو شیوه خود ارزیابی؛ ارزیابی دانش آموزان از عملکرد خود و ارزیابی بیرونی؛ ارزیابی توسط مدارس محل خدمت صورت می گیرد.

مدارس ، ارتباط فعالیت خدمات محوری با مطالب دروس مدارس و تناسب با موضوعات و مواد درسی متنوع متفاوت لحاظ شود. در مرحله بعدی الگو برنامه درسی، به راهبردهای یاددهی- یادگیری پرداخته شده است. حلقه اصلی و کلیدی این عنصر تامل است، که در مرحله پیش از خدمت در مدارس ها و حین و بعد از خدمت در مدارس ها صورت می گیرد. این راهبرد امکان

شکل شماره (۲). الگوی پیشنهادی برنامه درسی یادگیری خدمات محور در آموزش ابتدایی

بحث و نتیجه گیری

بر اساس یافته‌های حاصل از بررسی و مطالعات، و یافته‌های حاصل از مصاحبه، الگوی پیشنهادی تدریس مبتنی بر رویکرد خدمات محور تدوین شد. این الگو دانش آموزان را پردازش کننده اطلاعات، کسانی که تجربه می‌کنند و برای حل مسائل به جستجوی اطلاعات می‌پردازند، می‌خواهد [۲۵]. هدف آن خلق افرادی است که توان خود نظارتی بر فرایندهای ذهنی خود را داشته و قادر باشند فعالیت‌های ذهنی خود را تنظیم و بازسازی کنند و به خود کنترلی و خود تنظیمی به پردازند [۲۶]. کسانی که توان حل مسائل را داشته باشند و این توان زمینه خود باوری و عزت نفس را در آنها شکوفا سازد [۲۷]. کسانی که تفکر انتقادی در آنها رشد یافته و نسبت به مسائل پیرامون خود تیز بین باشند [۲۸]. دانش آموزانی که علاوه بر دست یابی به سطوح بالای شناختی از سواد اجتماعی بالایی برخوردار باشند [۲۹] دانش آموزانی که به کمک تلفیق نظر با عمل که هدف اصلی در اجرایی کردن این الگو است، علاوه بر اینکه به فهم عمیق از مطالب نظری و کاربرد آنها در دنیای واقعی برسند، زمینه‌ی اشتغال آن‌ها در آینده فراهم گردد [۳۰]. با به کارگیری این الگو فراگیران بین دانش فردی، حرفه‌ای و عملی خود ارتباط ایجاد می‌کنند و درک عمیق‌تری از رشته تحصیلی خود و ارتباط آن با محیط اطراف به دست می‌آورند [۷]. این الگو نه تنها به حوزه‌ی شناختی و مهارتی توجه ویژه داشته است بلکه حوزه نگرشی در آن نیز از جایگاهی بالا قرار دارد شناخت ارزشهای حاکم بر جامعه، رشد حس نوع دوستی و مسئولیت پذیری از جمله اهدافی است که به منظور دست یابی به آنها این الگو تدوین شده است. در این الگو مدرس نقش یک تسهیل گر دارد و فرآیند یاددهی-یادگیری طی شده براساس این الگو توان خلق یادگیرنده‌های مادام العمر را دارد و حرکتی است از سمت یادگیری غیر فعال و سنتی به سمت یادگیری فعال و معنی دار. الگوی پیشنهادی در این پژوهش علاوه بر کم سابقه بودن توان به کار گرفته شدن را در رشته‌های مختلف تحصیلی که از نظر ماهیت به گونه‌ای هستند که از طریق عمل می‌توان به فهم عمیق تر مباحث نظری رسید. در نهایت، عملیاتی سازی الگوی پیشنهادی یادگیری خدمات محور در آموزش ابتدایی امکانی برای دانش آموزان فراهم می‌کند که یاد می‌گیرند با اعضای مدارس خدماتی به طور کارآمد تبادل داشته باشند و به آنان احترام بگذارند، نظریه را در عمل به کار گیرند تا ارتباط برنامه‌های مدارس را درک کنند و از طریق تامل در تجربه مشارکت کنندگان، دانش ارزشمند و معنی داری کسب نمایند. مفهوم یادگیری خدمات آموزشی تا حد زیادی بر مفهوم "اولویت تجربه" است که توسط دیویی بیان شده است، که در آن دانش

آموزان می‌توانند الگوهای مدارس را برای حل مشکلات موجود در خارج از مدارس اعمال کنند. این تجربه عملی هدفمندانه با تربیت و آموزش تلفیق شده است.

واژه نامه

1. Anderson	اندرسون
2. Brown, Collins, Duguid	براون، کالینز و دوگود
3. Choi, Hannafin	چوی و هانافین
4. Blouin, Perry	بولوئن و پری
5. Self-efficacy	خودکارآمدی
6. Butin	باتین
7. Theoretical Inquiry	پژوهش نظریه‌ای
8. Tyler	تایلر
9. Articulation	بحث و گفتگو
10. Reflection	تامل

فهرست منابع

- [1] Eyler J. Reflection: Linking Service and Learning—Linking Students and Communities. *Journal of Social Issues* 2002; 58(3):517-534.
- [2] Anderson J. Service-learning and teacher education. Washington, D. C.: ERIC Clearinghouse on Teaching and Teacher Education. (ED421481). 1998.
- [3] Sileo TW, Prater MA, Luckner JL, Rhine B, Rude HA. Strategies to facilitate preservice teachers' active involvement in learning. *Teacher Education and Special Education*, 2011; 21(3): 187-204.
- [4] Wertsch JV. *Voices of the mind: A sociocultural approach to mediated action*. Cambridge, MA; Harvard University Press. 1991.
- [5] Brown JS, Collins AS, Duguid P. Situated Cognition and the culture of learning. *Educational Researcher*, 1989; 18(1): 32-42.
- [6] Choi JI, Hannafin M. Situated cognition and learning environments: Roles, structures, and implications for design. *Educational Technology Research and Development*, 1995;43(2): 53-69.
- [7] Blouin DD, Perry EM. Whom does service learning really serve? *Community-based organizations' perspectives on service learning*. *Teaching Sociology*. 2009 Apr;37(2):120-35.

- Education Curriculum Model for Middle School Students, *Journal of Educational Management Research*, 2011; (2). [Persian]
- [20] Sharipour M. *Sociology of Education*. Side Publications. 2010. [Persian]
- [21] Nili MR, Mousavi S, Mousavi FS. A Survey of Political and Social Literacy of Adult Citizens in Isfahan, *Journal of Applied Sociology*, 2014; (2). [Persian]
- [22] Tavassoli Gh. *Sociological Theories*. Side Publications. 2014. [Persian]
- [23] Alaqband A. *Sociology of Education*. Tehran: Besat Publications. 1993 [Persian]
- [24] Ayati M. A Framework of Teacher Education Curricula in the Information and Communication Technology Age Based on Analysis of Philosophical, Social and Psychological Foundations, *Quarterly Journal of Curriculum Studies*, 2006; 1(3). [Persian]
- [25] Morín Fraile V, Sancho R, Galimany Masclans J, Guix i Comellas EM, Estrada Masllorens JM, Vázquez Archilla M, Rubio i Serrano L, Escofet Roig A. Service learning and health education: Innovation in nursing education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2017; 237: 956-961.
- [26] Sandaran SC. Service learning: Transforming students, communities and universities. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2012;7(66):380-90.
- [27] Vickers M, Harris C, McCarthy F. University-community engagement: Exploring service-learning options within the practicum. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 2004;32(2): 129-141.
- [28] Kiely RA. Transformative learning model for service-learning: A longitudinal case study. *Michigan Journal of community service learning*. 2005;12(1):5-22
- [29] Bringle RG, Hatcher JA. Implementing service learning in higher education. *The Journal of Higher Education*. 1996;67(2): 221-39.
- [30] Furco A, Root S. Research demonstrates the value of service learning. *Phi Delta Kappan*. 2010; 91(5):16-20.
- [8] Wells CV, Grabert C. Service learning and mentoring: Effective pedagogical strategies. *Coll Stud*. 2004.
- [9] Billig S. Why service learning is such a good idea. *Colleagues*, 2010;5(6): 9-11.
- [10] Hays JM, Hill AV. A preliminary investigation of the relationships between employee motivation/vision, service learning, and perceived service quality, *Journal of Operations Management*, 2001;19 : 335-349
- [11] Ardalan MR, Eskandari A. The effect of action-oriented team leadership components on the development of team synergy with the mediating role of individual learning and team skills, *Quarterly Journal of Organizational Culture Management*, 2015; 13(4):1040-1019. [Persian]
- [12] Soykan E, Gunduz N, Tezer M. Perceptions of the teacher candidates towards community service learning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2015; 25(197):2468-77.
- [13] Heravi Karimovi M, Parade V, Mokhtari Nouri J. Review; Service-oriented learning for nurses Ministry of Science Scientific-Extension Journal, 2011; (3). [Persian]
- [14] Melville K, Dedrick J, Gish E. Preparing students for democratic life: The rediscovery of education's civic purpose. *The Journal of General Education*, 2013; 62(4): 258-276. Merriam,
- [15] Butin DW. Of what use is it? Multiple conceptualizations of service-learning within education. *Teachers College Record*, 2003; 105(9): 1674-1692.
- [16] Short Edmund C. *Curriculum Studies Methodology*, translated by Mehr Mohammadi, Mahmoud et al. (2008) Tehran: Position. 1991. [Persian]
- [17] Tyler R. *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: The University of Chicago Press. 1949.
- [18] Miller GP. *Curriculum Theories*, Translator, Dr. Mehr Mohammadi, Mahmoud, Tehran, Samat Publications. 2014. [Persian]
- [19] Karam Afrooz MJ, Shariatmadari A, Seif Naraghi M. *Designing a Citizenship*